

De rechtse revolutie

Columns - 19 september 2017 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

‘Maar is de opkomst van de AfD in Duitsland niet gewoon onvermijdelijk?’ De vraag kwam van helemaal achterin de collegezaal van de Universiteit Utrecht, van een 18-jarige student die nog niet eens met haar studie was begonnen - maar ze sneed hiermee wel het spannendste thema van de Bondsdagverkiezingen van komende zondag aan.

Ik had net een verhaal over die verkiezingen gehouden, en daarin een gangbare verklaring voor de opkomst van de AfD in Duitsland verteld. Omdat de CDU van Angela Merkel de afgelopen 12 jaar meer naar links is opgeschoven, is er een zogeheten ‘gat op rechts’ ontstaan, met teleurgestelde conservatieven die dan overstappen naar de AfD. Een bewijs hiervoor: sinds Merkel weer een meer conservatieve koers rond immigratie lijkt te varen, is ook de AfD weer in de peilingen gedaald.

Maar de kanttekening van de studente bij deze logica is terecht. Ze zei: ‘In Nederland klinkt met Wilders al jaren een hard rechts geluid, en tóch komt er nog een partij als Thierry Baudets ‘Forum voor Democratie’ bij.’ Met andere woorden: hangt ‘rechtse politiek’ niet gewoon in de lucht - en is een AfD onvermijdelijk, wat Merkel ook doet?

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland.

De Duitse filosoof Marc Jongen, die ik kortgeleden interviewde, vindt van wel. Jongen komt hoogstwaarschijnlijk vanaf zondag voor de AfD in de Bondsdag, en hij vormt in feite een nieuw fenomeen in Duitsland. Je zou hem een soort Duitse Baudet kunnen noemen; hij is een openlijk nieuwrechtse intellectueel, gepromoveerd bij Peter Sloterdijk, als gesprekspartner stelt hij zich beschaafd op en hij gebruikt graag moeilijke woorden.

Jongen ziet zichzelf als deel van een onvermijdelijke golfbeweging richting rechts. Voor hem is het grote politieke thema de komende decennia de verdediging van de eigen nationale identiteit in tijden van globalisering. Hij gebruikt oude conservatieve termen als ‘volk’ in plaats van ‘samenleving’, en hij pleit voor een

stevig traditioneel mannenbeeld in plaats van verweekte metroseksuelen - al is het maar omdat die zich niet tegen de islam kunnen weren.

Voor Nederlandse begrippen klinkt het allemaal niet nieuw, net zomin als de verongelijkte woede op de 'links-liberale elite' die er achter te horen is. Ik geef toe: om die reden was ik acht jaar geleden blij naar Berlijn te verhuizen en de opkomst van Geert Wilders in Nederland te laten voor wat die is. Maar na drie Bondsdag-verkiezingen te hebben gevolgd, merk ik dat de Duitse omgang met nieuwrechts toch ook niet de oplossing is.

Over de grote pijnpunten van dit moment heerst stilte

Veel Duitse commentatoren horen in ieder rechts geluid al het wapengekletter van het fascisme. Het gevolg is een wel erg beperkte verkiezingsstrijd in Duitsland: ieder onderwerp dat ook door de AfD wordt opgepikt, wordt automatisch als debat-thema gediscrediteerd. Over de grote pijnpunten van dit moment, zoals die teruggekeerde kwestie van de 'nationale identiteit', heerst - op een paar uitzonderingen na - stilte.

Thomas Wagner, een linkse socioloog, pleit in zijn boek '1968 und die neue Rechten' daarom voor een opener Duitse debatcultuur. Hij beschrijft de nieuwrechtse bewegingen niet als een kortstondig gevolg van Merkels beleid, maar als gevolg van een langdurige cultuuromslag die in feite al in 1968 begon. Sindsdien is een links-liberale dominantie in onder andere universiteiten en de media ontstaan. Nieuwrechts begon als een kleine kiem van verzet hiertegen, maar is steeds groter geworden en is nu luid hoorbaar.

Zo bezien hangt nieuwrechts dus inderdaad 'in de lucht' en is het niet meer dan logisch dat er ook in de Duitse Bondsdag een AfD komt. De Duitse media en de Bondsdag zullen er maar aan moeten wennen.

Maar een rechtse revolutie? Ook in Wagners analyse hangt het succes van de AfD nog steeds af van wat de politieke context is, en hoe andere partijen de grote vragen van dit moment proberen op te lossen. De komst van de AfD in de Duitse Bondsdag ziet er daarom minder uit als het begin van een onvermijdelijke golfbeweging, dan als een correctie van een wel erg gelijkvormige politieke cultuur.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/22798/de-rechtse-revolutie>